Aspecte lingvistice în *Triodul* de la 1726

Maria GIOSANU

The author presents the main linguistic features of a religious book from the XVIII-th century and outlines its main phonetic, grammatical and lexical peculiarities. The analysis is enriched with observations concerning the expressiveness of various linguistic elements.

Triodul de la 1726 este prima traducere tipărită a cărţii *Triodului* în limba română cu grafie chirilică. Este un text liturgic, fundamental pentru cultul ortodox, cu un bogat şi profund conţinut imnografic, avînd o largă circulaţie în spaţiul românesc, iniţial sub formă manuscrisă şi, ulterior, sub formă tipărită.

Document de limbă scrisă, *Triodul* de la 1726 constituie - prin particularităţile fenomenelor de limbă, de ordin fonetic, morfologic şi sintactic şi, în special, prin fondul lexical conţinut - un material interesant pentru cercetarea filologică. Apariţia sa în limba română se încadrează în activitatea de mare efervescenţă culturală de la sfîrşitul secolului al XVII–lea şi începutul celui de-al XVIII–lea, cînd în domeniul religios, toate eforturile se concentrează în direcţia naţionalizării cultului. În această epocă, creativitatea lexicală cunoaşte o dezvoltare considerabilă. Cu toate acestea, din lista cărţilor traduse pînă la sfîrşitul secolului al XVII-lea lipsesc cu desăvîrşire textele cu caracter imnografic, textele imnografice traducîndu-se relativ tîrziu; de pildă (*Mineele* s-au tipărit în româneşte în cea de–a doua parte a secolului al XVIII–lea). Cărţile liturgice cu caracter poetic, conţin, într-o proporţie ridicată, concepte teologice, care măresc gradul de complexitate al actului traducerii. Lexicul limbii române era încă sărac în cuvinte ce puteau reda exact conţinutul termenilor din limba-sursă. În acest sens, Dositei Nottara, patriarhul Ierusalimului, un neobosit luptător pentru păstrarea purităţii ortodoxiei şi care se opunea cu vehemenţă traducerii textelor sfinte în altă limbă decît în limbile clasice, vorbea de *puţinătatea şi îngustimea* limbii române, căreia îi lipsea vocabularul şi *excepţionalele mijloace de expresie ale limbii greceşti* (Elian, 2003: 198).

Problema care se punea în cazul traducerii unor astfel de texte destinate cîntării, precum *Triodul, Mineiele, Octoihul, Catavasierul,* era nu doar de ordin dogmatic, însă, ci şi de ordin muzical. Poezia liturgică era însoţită de

BDD-A72 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:57:09 UTC)

cîntări structurate pe prozodia limbii greceşti sau slavone, iar la acel moment, încă nu exista în limba română posibilitatea de adaptare desăvîrşită a acestor cîntări, care trebuiau traduse în mod corespunzător din punct de vedere literar şi melodic (Cartojan, 1980: 525). Era necesar ca limba română literară să aibă un grad suficient de dezvoltare şi expresivitate, ca textul să–şi păstreze solemnitatea şi savoarea melodică pe care o avea în original. Faptul că textul *Triodului* sau al *Mineiului* este reprezentat într-o proporţie destul de mare de bucăţi muzicale motivează întîrzierea cu cîteva decenii a traducerii şi tipăririi lor, după cum aprecia şi N. Cartojan: ,,Dacă unele părţi din aceste cărţi, destinate citirii, puteau fi traduse uşor, altele în schimb, destinate cîntării (imnurile, în genere condacele, troparele, icoasele, irmoasele) nu puteau fi redate în româneşte aşa de uşor, din cauza ritmului versificaţiei (în cărţile greceşti aceste imnuri sînt şi în versuri) şi din cauza necesităţilor cerute de glasurile melodiei bisericeşti" (Cartojan, 1980: 525).

Pentru a avea o oarecare imagine a limbii acestui text cu trăsături sudice, din prima parte a secolului al XVIII-lea, vom face o succintă prezentare a nivelului morfologico-sintactic şi a celui lexico-semantic.

Textul conţine substantive specifice limbii române vechi. De pildă, substantive care de regulă sînt *singularia tantum,* au mărci de plural: *sîngiuri, zăpăzi*.

Superlativul, care are o mare pondere, se formează cu prefixul *prea*: *preacinsti* (144^{r}); *preanevinovată* (117^{r}); *preaîndumnezeite* (145^{r}); *prealăudat* (26^{r}), sau cu adverbele *foarte, mult, îndelung, puţin,* plasate înaintea adjectivului sau după acesta: ,,*şi iată era multe foarte pre faţa cîmpului şi uscate foarte*" (126^{v}); *mult–milostiv* (66^{v}); *îndelungă–răbdarea* (76^{r}).

Prezenţa adjectivelor antepuse substantivelor este un fenomen obişnuit în text, de exemplu: *arhieraticească bunătate* (IV).

Pronumele personal conjunct de persoana a III–a singular, feminin, acuzativ *o* este de regulă antepus auxiliarului: *casa pre care voi o aţi răsipit* (78^{v}).

Pronumele personal *luişi* (*lui+ ş / lui, însuşi / sieşi*) este o formă specifică textelor vechi: ,,*Că cela ce mănîncă şi bea nefiind harnic, judeţ mănîncă luişi şi bea, nesocotind Trupul Domnului*" (72^{r}).

Alături de variantele pronumelului demonstrativ *acesta, aceasta,* am consemnat variantele cu afereza lui *a*: ,,*Mai mult în Ierusalímul cest pămîntesc nu voiu să pătimesc*" (35^{r}); ,,*Fuga, sîmbăta şi iarna, spuind Învăţătoriul al veacului al cestui de al şaptelea*" (42^{r}); ,,*împărăţiei ceştii trecătoare*" (35^{v}).

În ceea ce priveşte categoria gramaticală a verbului, se poate observa din exemplele următoare că aceasta are forme specifice vechii limbi literare. De pildă *a adăuga,* are formă de conjugarea a III–a, *adaoge*: ,,*Adaoge lor réle, Doamne, adaoge réle celor slăviţi ai pămîntului*" (32^{v}) sau *a cura* 'a curge' (< lat. *currere*): ,,*Pre céea ce–i cura sînge, o am vindecat*" (89^{r}).

BDD-A72 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:57:09 UTC)

Fenomenul iotacizării verbelor, caracteristic limbii române literare vechi - prezent şi în unele graiuri actuale - este foarte bine reprezentat: *a mînea* are forma de gerunziu *mîind*: ,,*în viermi şăzi mîind afară supt văzduh*" (58[r]); *a cere* are forma de conjunctiv prezent *ceiu*: ,,*aduc rugăciune şi ceiu iertăciune*" (34[v]); conjunctivele *să împarţă* şi *să pieiu.*

Inversiunea pronumelor care însoţesc formele de indicativ prezent este un fenomen obişnuit într–un text vechi: ,,*Voia–ţi iaste să chiem ţie muiére doică de la jidovi*?"

Imperativul înregistrează o mare frecvenţă: ,,*roagă–te*!" (II16[r]) ,,*Iartă*!" (3[v]); *învrednicéşte–mă*!" (II24[r]); ,,*miluiéşte–mă*!"(136[r]); ,,*trezvéşte–te*!". Adverbul *au* (lat. *aut*), însoţit de adverbul *doară*, este semnalat de regulă în propoziţii interogative. ,,*Au doară te–au dăspărţit de ceata Apostolilor? Au doară te–ai lipsit de darul tămăduirilor? Au doară cu acéia au cinat, iar pre tine te–au lepădat de la masă?*" (76[v]).

Prepoziţia *a* (lat. *ad*) este întîlnită în grupuri nominale cu valoare de genitiv-dativ de felul: ,,*Păharul Tău cel de mîntuire a tot neamul omenesc*" .

Inversiunile de felul: ,,*Fost–au pre mine mîna Domnului*" (126[v]); ,,*Închinămu–ne patimilor Tale, Hristóase*!" (93[v]); ,,*şi mai presus de firea a toată naşterea*" (60[r]), trădează influenţa modelului slavon, care dă unor construcţii calchiate aspectul livresc şi artificial, dar şi caracterul constrîngător al respectării literalităţii în traducere. Cu toate acestea, textul prezintă, în general, o sintaxă mult mai naturală, consecventă şi unitară în raport cu textele din epoca precedentă, partea a doua a secolului al XVII–lea[1]. Presiunea modelului străin, dar şi influenţa sintaxei populare au determinat apariţia unor construcţii de tipul: ,,*A tot sfîrşitul am văzut sfîrşit, desfătată e porunca Ta foarte*"(113[r]) sau ,,*Apus–ai cu trupul în mormînt, Luceafărul cel neînserat, şi nerăbdînd soarele să vază, s–au întunecat, încă fiind amiază–zi*" (112[v]).

În ceea ce priveşte nivelul lexical, se pot face cîteva observaţii asupra terminologiei religioase existente în textul *Triodului*. Ea aparţine în egală măsură variantelor dogmatică, biblică şi liturgică, dat fiind specificul textului, care include pe lîngă citatele biblice şi imnologia ce abundă de termeni dogmatici şi indicaţii tipiconale, legate de desfăşurarea propriu–zisă a actului liturgic.

Termenii referitori la imnografie, cu cîteva excepţii (*pesnă, sedelnă, podobie*) (Vintilescu, 1937: 113), sînt de asemenea de origine greacă. Cele mai multe cuvinte de origine slavonă se înregistrează în cazul lexemelor din registrul cultului liturgic propriu – zis, care, în general, s–au şi menţinut, dat fiind caracterul conservator şi stabil al terminologiei ecleziastice româneşti. Cu toate acestea unele cuvinte de împrumut au cunoscut o stare de provizorat, un exemplu *plaştaniţă* (Miklosich, 1862–1865: 571), care este o achiziţie

[1] Vezi *Istoria limbii române literare. Epoca veche* (1532- 1780), 1997.

BDD-A72 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:57:09 UTC)

vremelnică, neviabilă, astăzi fiind total necunoscut. Acest element slavon a fost înlocuit de termenul *aer*, mai precis de sintagma s*fîntul aer*[2].

Elementele lexicale slave, care s–au impus în perioada apariţiei primelor texte româneşti, au înlocuit uneori formele latine moştenite, dar fenomenul a fost şi invers, mulţi termeni ecleziastici de provenienţă slavonă au fost dublaţi prin creaţii lexicale noi cu material morfematic autohton, determinînd înlocuirea treptată a unora dintre ei, precum *diaconstvă*[3]*, polonoştniţă*[4].

Un aspect relevant este cantitatea impresionantă de sinonime, autorul traducerii utilizînd două sau chiar mai multe cuvinte, de origini diferite, pentru a reda aceeaşi noţiune. De multe ori prezenţa seriilor sinonimice sînt motivate de muzicalitatea textului. Iată cîteva serii sinonimice care au o frecvenţă mai mare în text: *a* (*se*) *cumineca / a* (*se*) *pricestui; părinte / preot / popă; ectenie / diaconstvă; veşminte / odăjdii; catapeteasmă / zaveasă; a ajuna / a posti; drac / diavol / demon; spovedamie / mărturisire; greşeală / păcat; praznic /sărbătoare.*

Polisemantismul unor termeni abstracţi, de natură filozofică (*cuget/minte/gînd*) întîlniţi în text este un alt aspect, de semantică lexicală, ce merită a fi amintit. Dacă, prin natura lui, cuvîntul slav este potrivit pentru redarea unor obiecte de cult, elementul moştenit, sau împrumuturile greceşti cu multiple valenţe semantice sînt cu mult mai apte pentru exprimarea noţiunilor abstracte. Aşadar observăm în textul *Triodului* că noţiunile filozofico–dogmatice sînt redate prin termeni moşteniţi din latină şi prin termenii împrumutaţi din greacă (*ipostas, pronie*).

Se constată un mare număr de forme lexicale calchiate după model slavon şi grecesc, din care un procent ridicat sînt de fapt preluări ale creaţiilor lexicale prezente în traducerile din partea a doua a secolului al XVII–lea. Se poate spune că rezultatul acestei traduceri este un text dotat cu coerenţă internă, limbă română fiind echilibrată şi expresivă. Cu toate erorile insurmontabile oricărei traduceri din această perioadă, textul reprezintă o adevărată biruinţă a limbii române sub toate aspectele.

Registrul stilistic. *Triodul* este, înainte de toate, carte de profundă spiritualitate prin însăşi tema sa centrală: pregătirea credinciosului, în perioada prepascală, în vederea întîlnirii tainice cu Hristos. *Să ne curăţim simţirile şi să-L vedem pe Hristos strălucind cu neapropiata lumină a Învierii* (*Penticostarul*, 1988: 15), spune una dintre cîntări. Este o carte de o frumuseţe aparte. Un poem închinat omului, condiţiei sale dramatice, oscilante între păcat şi virtute, între cădere şi înălţare. Pentru redarea în limba

[2] Vezi *Dicţionarul Limbii Române*, serie veche, Tom I, 1913, p. 54.

[3] *Idem*, p. 162. Slavonismul *diaconstvă*, concurat de termenul grecesc *ectenie,* a dispărut cu timpul din lexic.

[4] *Idem*, p. 615. Arhaicul *polonoştniţă* a fost înlocuit de termenul *miezonoptică* creat prin calchiere, dar şi astăzi mai este utilizat de către monahii în vîrstă din unele mînăstiri mai conservatoare. Vezi şi A. Scriban, 1939, *Dicţionaru limbii româneşti,* Iaşi, p. 1012.

BDD-A72 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:57:09 UTC)

română a acestui text tălmăcitorul a depus eforturi considerabile spre a nu ştirbi nimic din sacralitate. Desigur că actul traducerii a presupus un cărturar instruit, cu multiple competenţe lingvistice şi în plus cu un înnăscut simţ al muzicii. Deşi nu a dat prioritate aspectului estetic, atenţia fiind concentrată în redarea cît mai fidelă a conţinutului, el a reuşit să redea în limba română în mare parte lirismul cîntărilor bizantine.

Transpunerea în limba-ţintă a solicitat în mare măsură imaginarul lingvistic. Iată, de exemplu, imnul–slavă, pe glasul al 8-lea *Doamne, femeia*, din utrenia *Sfintei şi Marei Marţi,* creaţie poetică de o tulburătoare frumuseţe mistică, ce trădează caracterul energic şi sensibil în acelaşi timp al celebrei autoare bizantine, monahia Cassiana (Cassia) din secolul al IX-lea[5]: ,,Doamne, muiérea céea ce căzuse în multe păcate, cunoscînd Dumnezeirea Ta, luînd rînduiala mironosiţelor, au adus Ţie mir mai nainte de îngropare, grăind: «Vai mie, că noapte îmi iaste aprinderea desfrînării; întunecoasă şi făr de lumină e pohta păcatului. Priiméşte izvorul lacrămilor méle, Cela ce rîdici apa mării cu norii; pleacă–Te cătră suspinile méle céle de la inimă, Cela ce ai plecat ceriurile cu pogorîrea Ta cea negrăită. Săruta–voi preacurate picioarele Tale şi le voi şterge pre ele iarăşi cu părul capului mieu, pre care Éva în rai prin sunet înfricoşat, auzind cu urechile, chemîndu–se, de frică s–au ascuns. Mulţimea păcatelor méle şi adîncimea judecăţilor Tale cine le va urma, Mîntuitoriul sufletelor, Mîntuitoriul mieu. Să nu mă treci pre mine roaba Ta, Cela ce ai milă negrăită»".

Metaforele şi imaginile plastice, de pildă, asocierea întunericului nopţii cu întunericul patimii, trădează virtuţile poetice ale autorului traducerii care este de fapt mai mult decît un traducător, este un creator de limbă. Traducătorul imnograf, extrem de atent în păstrarea adevărului dogmatic (Vintilescu, 1937: 98), în *Stihira* pe glasul al 6-lea din *Slujba Sfintelor Patimi,* redă cu mare precizie ideea de chenoză din *Epistola către Filipeni* a Sfîntului Apostol Pavel, capitolul 2; el utilizează termeni simpli, dar, printr-o alăturare reuşită, dă cîntării valoare de poem de o frumuseţe neegalată în creaţia unui poet profan: ,,Astăzi să întinde pre lemn, Cela ce au întins pămîntul preste ape. Cu cunună de spin să încununează Împăratul îngerilor. În porfiră mincinoasă Să îmbracă Cel ce îmbracă ceriul cu norii; lovire au luat Cel ce au slobozit pre Adám în Iordán. Cu piroane S–au pironit Mirile biséricii. Cu suliţa S–au împuns Fiiul Fecioarei...".

Prezenţa propoziţiilor exclamative şi interogative potenţează dramatismul desfăşurării lirice în Slava pe glasul 5 de la Vecernia din Sfînta şi Marea Vineri: ,,Pre Tine, Cel ce Te îmbraci cu lumina ca cu un veşmînt, pogorîndu–Te de pre lemn Iósif cu Nicódim şi, văzîndu–Te mort, gol, neîngropat, luînd plîns cu bună umilinţă şi tînguind au grăit: «Vai mie, preadulce Iísuse! .... Cum Te voiu îngropa, Dumnezéul mieu? Sau cu ce giulgiu Te voiu înfăşura?

[5] Pentru această informaţie vezi Cartojan, *op. cit*, p. 14.

BDD-A72 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:57:09 UTC)

Sau cu ce mîini mă voiu atinge de preacuratul trupul Tău ? Sau ce cîntări voiu cînta îngropării Tale, Milostive? »".

Cuvintele specifice limbii române vechi, alese cu mare grijă de traducător păstrează frumuseţea arhaică a textului. Iată în acest sens un fragment biblic din Pildele lui Solomon, din textul *Triodului* unde este elogiată femeia înţeleaptă: ,,Muiére bărbată cine va afla? …Întru tărie şi întru podoabă s–au îmbrăcat … Gura sa ş–au deşchis cu socoteală, şi după lége şi rînduială au făcut limbii sale. Strimte sînt primblările casii ei, şi bucatele cu léne nu le–au mîncat... Plăceri mincinoase şi frumuseţi deşarte, muiereşti, nu sînt întru tine…"

Lamentaţia este prezentă mai ales în stihurile din *Canonul Slujbei Sfintelor Patimi:* ,,Vai mie, Fiiul mieu! Vai mie, lumina cea neapusă! Cela ce străluceşti tuturor lumină, Soarele măririi… ".

Utilizarea sensurilor figurate sporeşte expresivitatea: ,,Pierdut–am frumuséţea şi podoaba cea dintîi zidită şi acum zac gol şi mă ruşinez".

Metafore reuşite sînt prezente la tot pasul: ,,Facă–mi–să mie, Stăpîne Doamne, lacrămile méle Siluóam, ca să–mi spăl şi eu luminele inimii şi să Te văz cu gîndul pre Tine, Lumina cea mai nainte de véci...". ,,Îngropat–am chipul Tău şi am stricat porunca Ta, toată frumuséţea mi s–au întunecat şi cu poftele mi s–au stins, Mîntuitoriule, făclia. Ci milostivindu–Te, dă–mi bucurie...".

Repetiţia întăreşte convingerea în primirea iertării, stăruinţa în rugăciune: ,,Miluiéşte–ne pre noi, Dumnezéule, miluiéşte–ne! Mărturisească–şi–se Ţie noroadele, Dumnezéule, mărturisească–se Ţie noroadele toate! Milostivéşte–Te. Ca vameşul strig Ţie, milostivéşte–Te!". ,,Uşa Ta să nu mi–o încui atunce, Doamne, Doamne!".

Cu o mare frecvenţă apare comparaţia mai ales la nivelul frazei: ,,Precum să stinge fumul să se stingă; cum să topéşte ceara de faţa focului... ".

În *Canonul cel mare* al Sfîntului Andrei Criteanul[6], scriere consacrată ritualului liturgic din prima săptămînă a *Postului Mare*, se pot observa aceleaşi procedee stilistico-poetice specifice scrierilor liturgice cu caracter poetic. Dintre cele mai relevante sînt vocativele şi verbele la imperativ. Prezenţa lor dominantă accentuează profunzimea rugăciunii, dar mai ales a pocăinţei, a cererii insistente a iertării: ,,Ia aminte, Dumnezéule, ca un îndurători cu ochiul Tău cel milostiv, şi priiméşte ispovedania mea cea călduroasă...".

În acelaşi timp, aceste mijloace stilistice pun în evidenţă, cu mai multă pregnanţă, relaţia intimă dintre cel ce se roagă şi sfinţi: ,,Tu, preacuvioasă Mărie, ajută–ne! "; ,, Sfinte Andréi, roagă–Te lui Dumnezéu pentru noi!".

Structurile exclamative şi interogativ-retorice, care înregistrează o mare frecvenţă, sporesc dramatismul relatării: ,,O, nespusă smerenie! O, streină

[6] *Slujba Marelui Canon a Sfîntului Andrei de la Crit*, 1726, Bucureşti.

BDD-A72 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:57:09 UTC)

naştere şi prea minunată! O, cum Fecioara Te poartă pre Tine prunc în braţele sale, pre Făcătoriul şi Dumnezéu!".

Concluzii

Limba *Triodului de la 1726* are un aspect arhaic pronunţat. Faptul poate fi observat din lexemele şi citatele selectate din text. Este o limbă cu caracter învechit dar deosebit de frumoasă, expresivă şi, mai ales, o limbă vie. Aducem în sprijinul acestei afirmaţii următorul argument. O comparaţie între această primă ediţie în limba română şi ultima ediţie *Triodului*, apărută în anul 2000, ne pune în faţă două texte pe care le desparte aproximativ o perioadă 300 de ani, timp în care limba română literară a evoluat în chip firesc. Constatăm că cele două texte diferă foarte puţin în privinţa limbii.

Studiul lingvistic al *Triodului de la 1726* pune în evidenţă faptul că limba cultului este mult mai conservatoare decît cea vorbită sau decît limba literară.

Bibliografie

Bria, Ion, 1981, *Dicţionar de teologie ortodoxă*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al B.O.R., Bucureşti

Cartojan, Nicolae, 1980, *Istoria literaturii române vechi*. Postfaţă de Dan Simionescu, prefaţă de Dan Zamfirescu, Minerva, Bucureşti

Ciorănescu, Alexandru, 2002, *Dicţionar etimologic al limbii române*. Ediţie îngrijită şi traducere din limba spaniolă de Tudora Şandru–Mehedinţi şi Magdalena Popescu Marin, Editura Saeculum I. O., Bucureşti

Dicţionarul limbii române. Tom I, 1913–1949, Editura Academiei, Bucureşti

Elian, Alexandru, 2003, *Bizanţul, Biserica şi cultura românească*, Editura Trinitas, Iaşi

Istoria limbii române literare. *Epoca veche* (1532- 1780), 1997, de Gheorghe Chivu, Mariana Costinescu, Constantin Frâncu, Ion Gheţie, Alexandra Roman Moraru şi Mirela Teodorescu, coordonator Ion Gheţie, Editura Academiei, Bucureşti

Makarios, Simonopetritul, 2000, *Triodul explicat*. *Mistagogia timpului liturgic*. Editura Deisis, Sibiu

Miklosich, Franz, 1862–1865, *Lexicon Palaeoslovenicum–Graeco–Latinium, emendatum et auctum*, Vindobonae

Munteanu, Eugen, 2008, *Studii de lexicologie biblică*. Humanitas, Bucureşti

Onu, Liviu, 2000, *Terminologia creştină şi Istoria Limbii Române*. Editura Academiei Române, Bucureşti

Penticostarul, 1988, Editura Institutului Biblic şi de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti

Scriban, August, 1939 *Dicţionaru limbii româneşti,* Iaşi.

Slujba Marelui Canon a Sfîntului Andrei de la Crit, 1726, Bucureşti

Triod slavon, 1789, Kiev

BDD-A72 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:57:09 UTC)

Triod, 1726, Bucureşti
Triod, 1731, Rîmnic
Triod, 2000, Editura Institutului Biblic şi de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti

BDD-A72 © 2010 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 12:57:09 UTC)